

Inventaris van het archief van de officialiteit in Brussel (1448-1796)

KLAAS VAN GELDER

CAROLUS-JOSEPHUS LEYNIERS Presbyter, S. T. L. Canonicus & The-
saurarius Insignis Ecclesiae Collegiatae S.S. Michaelis & Gudilae Bruxellis, nec non Archi-
Diecepsis Mechliniensis Judex Synodalis, & Officialis Districtus Brabantini, &c.

Omnibus Presbyteris, Clericis, Notariis, Tabellionibus publicis, & Nuntiis Curiae Nostrae juratis, Salutem in Domino. Vobis & singulis
vestrum mandamus, ut citatis personam peremptorie coram Nobis ad certum diem Juridicum, per vos designandum, aut si illo Juridico non fu-
erit, ad alium tunc immediatè sequentem ad instantiam *Annae Vandersteen Josephum De Cais, super*
provisionibus matrimonialibus

& Conclusiones exinde sumenda, atque de jure, consuetudine, & Concordatis Principum ad cognitionem nostram pertinentibus, die servientis
latius deatendendis, quod videbitur Responsum: *quibus tenet provisionales dicto Josepho De Cais*
ut cum alia quam pro facta Annae Vandersteen matrimonium contrahat.
mandantes omnibus R. D. D. Pastores ac vice pastoribus, quos id con-
cernere poterit, ut hinc interdicti sui sede conformiter sub pena Juris
Et quid de eo feceritis, Nobis fideliter rescribatis. Datum Bruxellis die 7. Mensis *februarii* Anni 1733.

De Mandato, &c.

J. Nami Geyts

TEn verfoeke van *Anna Vandersteen* ende uyt kragte deser bovenstaende Originele
Brieven van Daegsel, hebbe ik ondergeschreven Appariteur van den Geestelyken Hove des Aerts-Bisdoms van Mechelen in Brabant per-
empyoiryck gedaegt *Josephus De Cais* om personeelyk te compareren ter Grefsie, van den
voorse. Geestelyken Hove, in 't Paleys Archi-Episcopael binnen de Stad Brussel op den 14. *maer* ten 10.
noen, om te aenhooren den heysch ende conclusie, die alsdan aldaer gedaen ende genomen sal worden ter saeke
in de voorschreve Brieven vermeld. Actum *Mollem den 8. febr. 1733.* hebbende in 't doen van dit Daegement geleverd
Copye deser Brieven met het effect van myn exploit daer onderstaende *aan voorse Josephus De Cais in*
persoon: *mitsgaders ten selven dach* *copije daer 88. Gendarmen van Leuden*
Heere Pastoor van Mollem ook in persoon, t'wiscenden den
Petrus Debra

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN
DE OFFICIALITEIT IN BRUSSEL

1448 – 1796

RIJKSARCHIEF TE BRUSSEL
INVENTARISSEN

104

ISBN : 978 94 6391 638 7

Algemeen Rijksarchief

D/2026/531/015

Publicatienummer: 6647

Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat 2
1000 Brussel

De volledige lijst van onze publicaties kan u raadplegen op www.arch.be.

Code van de inventaris: I 104

Inventaris van het archief van
De officialiteit in Brussel

1448 – 1796

door

Klaas VAN GELDER

Brussel
2026

Wijze van aanvragen

Archiefstukken beschreven in deze inventaris, worden aangevraagd door het opgeven aan de terminal in de leeszaal van de *code van de inventaris*, vermeld op het titelblad en in de rechterbovenhoek van elke bladzijde

I 104

en door opgave van het *archieffnummer* dat u aantreft links vóór elke archiefbeschrijving.

Beperkingen inzake raadpleging en reproductie

De documenten in het archief zijn openbaar en raadpleegbaar, tenzij de materiële staat van de stukken raadpleging niet toelaat.

Voor de reproductie van archiefstukken gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief.

Voorkeurvorm voor het citeren van het archief

Het verdient aanbeveling om het archief de eerste maal te citeren met zijn volledige naam. Nadien kan worden volstaan met een verkorte referentie.

Volledig: RIJKSARCHIEF TE BRUSSEL, *Archief van de officialiteit in Brussel (1448 – 1796)*, nr. (archieffnummer).

Verkort: RABRU, *Officialiteit in Brussel*, nr. (archieffnummer).

INHOUDSOPGAVE

ALGEMENE BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF	7
I. IDENTIFICATIE.....	7
II. GESCHIEDENIS VAN ARCHIEFVORMER EN ARCHIEF	7
A. Archiefvormers	7
1. <i>Naam</i>	7
2. <i>Geschiedenis</i>	7
3. <i>Bevoegdheden en activiteiten</i>	9
4. <i>Organisatie</i>	10
B. Archief	11
III. INHOUD EN STRUCTUUR.....	12
A. Inhoud	12
B. Selecties en vernietigingen.....	12
C. Ordening.....	12
IV. RAADPLEGING EN GEBRUIK.....	13
A. Voorwaarden voor de raadpleging	13
B. Voorwaarden voor de reproductie.....	13
C. Taal en schrift van de documenten.....	13
D. Toegangen	13
V. VERWANT MATERIAAL	14
A. Documenten met een verwante inhoud	14
B. Bibliografie	14
VI. BESCHRIJVINGSBEHEER	15
INVENTARIS.....	17
ARCHIEF VAN DE KAMERIJKSE OFFICIALITEIT IN BRUSSEL.....	17
ARCHIEF VAN DE MECHELSE OFFICIALITEIT IN BRUSSEL	17
I. ADMINISTRATIEVE ZAKEN	17
II. RECHTSPRAAK.....	17
A. Criminele rechtspraak	17
B. Contentieuze rechtspraak in eerste aanleg	18
C. Rechtspraak in hoger beroep.....	19
D. Gracieuze rechtspraak	20
1. <i>Verbreking van verlovingen en administratieve kwesties</i>	20
2. <i>Huwelijksdispensaties</i>	20

ARCHIEF VAN DE OFFICIALITEIT VAN HET AARTSDIAKENSCHAP VAN BRABANT IN HET BISDOM LUIK.....	21
BIJLAGEN.....	22
BEGUNSTIGDEN VAN DE HUWELIJKSDISPENSATIES IN INVENTARISNUMMER 46.....	22

ALGEMENE BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

I. IDENTIFICATIE

<i>Referentie:</i>	BE RABRU, OFFICIALITEIT (541 – 63) <i>Code van de inventaris:</i> I 104
<i>Naam:</i>	Officialiteit in Brussel
<i>Datering:</i>	1448-1796
<i>Beschrijvingsniveau:</i>	Archiefbestand
<i>Omvang:</i>	58 nrs (2,62 s.m.)
<i>Référence:</i>	BE AEBRU, OFFICIALITE (541 – 63) <i>Code de l'inventaire:</i> I 104
<i>Nom:</i>	Officialité à Bruxelles
<i>Dates:</i>	1448-1796
<i>Niveau de description:</i>	Fonds d'archive
<i>Importance matérielle:</i>	58 nos (2,62 m.l.)

II. GESCHIEDENIS VAN ARCHIEFVORMER EN ARCHIEF

A. ARCHIEFVORMERS

1. NAAM

- Mechelse officialiteit in Brussel (in hoofdzaak)
- Kamerijkse officialiteit in Brussel (1 band)
- Officialiteit van het aartsdiakenschap van Brabant (bisdom Luik) (1 dossier)

2. GESCHIEDENIS

De meeste documenten in dit bestand werden opgesteld door of voorgelegd aan de officiaal in Brussel of diens medewerkers, al wisselden het juridische statuut en de competentiekorf van de Brusselse officialiteit grondig doorheen de tijd. De voornaamste bestaansreden van een eigen officialiteit (of bisschoppelijke rechtbank) in Brussel was de Blijde Inkomst van Brabant uit 1356, het constitutionele charter dat stipuleerde dat Brabanders niet voor een kerkelijke of wereldlijke rechtbank buiten het hertogdom konden worden gedaagd. Dit zogenoemde *privilegium de non evocando*, dat al vervat was in de Gouden Bul van 1349, door Rooms koning Karel IV aan de Brabanders verleend, botste met de locatie van de zetels van de bisdommen die ook Brabants territorium omvatten. Tot de hervorming van de Nederlandse bisdommen in 1559 waren dat Kamerijk en Luik. Om zaken van Brabanders te kunnen behandelen, werd daarom respectievelijk in Brussel en Leuven een officiaal aangesteld. De officialiteit van Kamerijk in Brussel was minstens vanaf 1422 werkzaam. In 1448 verkreeg de Brusselse officiaal de status van een volwaardige kerkelijke rechter.

Wellicht niet toevallig is dat ook de begindatum van het enige bewaard gebleven register van de Kamerijkse officialiteit in Brussel (nr. 1 in deze inventaris)¹.

De vorming van het aartsbisdom Mechelen in 1559 betekende geen breuk in de werking van de officialiteiten in Brussel en Leuven, hoogstens kwam er een officialiteit in Mechelen bij. Toen aartsbisschop Mathias Hovius (1596-1620) in een Brabantse enclave in Hombeek een kerkelijke rechtbank installeerde voor het hele aartsbisdom, bleef in Brussel slechts een romprechtbank over. Een commissaris handelde er in afwachting van het bezoek van de officiaal de eerste fasen van de rechtszaken af. Hoezeer de werking van de Brusselse officialiteit samenhang met de persoonlijkheid van individuele aartsbisschoppen, bleek onder Hovius' opvolger Jacobus Boonen (1621-1655). Boonen hield zich veel vaker op in de nabijheid van het Brusselse hof en de Brusselse bestuursinstellingen. In zijn zog was ook de officiaal steeds frequenter in de hoofdstad aanwezig. Dat bleef ook onder Andreas Creusen (1657-1666) het geval, hoewel op dat ogenblik Brabanders feitelijk gedaagd werden in een herberg op de Pasbrug, Brabants grondgebied vlakbij de grens met Mechelen².

Die situatie veranderde in 1665 toen de Grote Raad van Mechelen een verbod uitvaardigde om nog langer een quasi-permanente officiaal in Brussel te handhaven. Dit hield een terugkeer in naar een louter gedelegeerde commissaris in Brussel. Onder aartsbisschop Alphonse de Berghe (1671-1689) werd Brussel opnieuw officieel de vaste zetel van een officialiteit, zij het enkel voor zaken uit de landdekenijen Brussel, Leuven en Sint-Pieters-Leeuw. Deze situatie hield aan tot 1711³.

De strijd om een volwaardige Brabantse officialiteit in Brussel barstte opnieuw los naar aanleiding van een rechtszaak tegen de pastoor van Terhulpen in 1728. Die pastoor, Jan-Baptist Hendrickx, baseerde zich op het *privilegium de non evocando* om zijn dagvaarding op de Pasbrug te negeren. Daarop ontspoon zich een juridisch steekspel waar tal van lokale, gewestelijke en centrale overheden, zowel wereldlijk als geestelijk, in betrokken raakten: de schepenbank van Brussel, de Raad van Brabant, de Staten van Brabant, de Geheime Raad, de aartsbisschop en zelfs de landvoogd(es). Zij namen stelling over de geldigheid van de Blijde Inkomst en haar aanvullingen uit de vroege 16^e eeuw en putten voor hun argumenten rijkelijk uit de bewogen institutionele geschiedenis van de Brusselse officialiteit. Zeer duidelijk stonden daarbij de relaties tussen de wereldlijke overheid en de Kerk op het spel. In 1730 ging de storm zonder heldere uitkomst liggen, om bij het overlijden van aartsbisschop Thomas-Philippe d'Alsace (1713-1759) en de aanstelling van zijn opvolger Johannes-Henricus de Franckenberg (1759-1801) opnieuw in alle hevigheid los te barsten. In 1759 verzochten de Staten van Brabant namelijk andermaal om een eigen Brabantse officialiteit. Het compromis op de Pasbrug, waarbij veel proceshandelingen feitelijk in de Mechelse officialiteit en dus buiten Brabant gesteld werden, wekte hun ergernis op. In 1760 volgde een eerste aartsbisschoppelijke toegeving: met Carolus Leyniers werd een nieuwe Brabantse officiaal in Brussel aangesteld, zij het opnieuw enkel voor de landdekenijen van Brussel, Leuven en Sint-Pieters-Leeuw. De kwestie raakte definitief opgelost via de landvoogdelijke ordonnantie van 1 december 1762 waarmee finaal een volwaardige

¹ VLEESCHOUWERS C. en VAN MELKEBEEK M., *Liber sententiarum van de Officialiteit van Brussel, 1448-1459* (Publicaties van de Koninklijke Commissie voor de Uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België, 7e Reeks), Brussel, 1982, dl. 1, p. 39-53.

² BERVOETS T., *Van 'fantoomtribunaal' tot volwaardige rechtbank. De moeizame totstandkoming van de Brabantse officialiteit in Brussel (1728-1762)*, in *Pro Memorie*, 2013, XV/4, p. 69-72.

³ BERVOETS, *Van 'fantoomtribunaal' tot volwaardige rechtbank*, p. 72-74.

officialiteit in Brussel werd ingericht. Het merendeel van de bewaarde processen in dit archiefbestand stamt uit die periode⁴.

De Brusselse officialiteit bleef functioneren tot de Franse bezetter in 1795 haar activiteiten, net zoals die van tal van andere kerkelijke en wereldlijke rechtbanken in de Zuidelijke Nederlanden stopzette. Een handvol dossiers werd nog aangevuld of afgewerkt tot in 1796.

In de documenten die in de loop der jaren aan het ongeïventariseerde bestand ‘Officialiteit in Brussel’ werden toegevoegd, is er een van een andere archiefvormer. Het gaat om een procesdossier (nr. 58 in deze inventaris) behandeld door de officialiteit van de aartsdiaken van Brabant, één van de acht Luikse aartsdiakens. Het bisdom Luik bleef, in tegenstelling tot de meeste andere bisdommen, ook in de vroegmoderne tijd verdeeld in territoriaal geordende aartsdiakens (of aartsdiaconaten), waaronder die van Brabant. De Luikse bisschop was naast het hoofd van een bisdom namelijk ook een wereldlijk vorst – een prinsbisschop. Om die reden werd zijn kerkelijke macht feitelijk uitgeoefend door de aartsdiakens. Zij benoemden pastoors en deden visitaties. Elk aartsdiakenschap had daarenboven een eigen officialiteit⁵.

3. BEVOEGDHEDEN EN ACTIVITEITEN

De officiaal voert in principe de rechterlijke macht uit van de bisschop binnen diens bisdom. Toen officialiteiten zich in de Late Middeleeuwen als volwaardige bisschoppelijke rechtbanken hadden ontwikkeld, strekte hun bevoegdheid zich ten eerste uit over geestelijken, die het *privilegium fori* genoten. Deze bevoegdheid *ratione personae* omvatte zowel strafrechtelijke als burgerlijke zaken. Ten tweede kon de officiaal ook burgerlijke en strafrechtelijke zaken van leken behandelen. Het ging dan om rechtszaken die qua thematiek als ‘geestelijk’ werden beschouwd (bevoegdheid *ratione materiae*). In feite betrof de jurisdictie *ratione materiae* alle kwesties inzake de spiritualiteit en het zedelijke leven van de gelovigen, zoals het verzuimen van de paasplicht, de ontheiliging van zon- en feestdagen (tot 1607) of inbreuken op de huwelijkswetgeving. Daarnaast omvatte dit de zogenoemde *causae mixtae* – gemengde zaken die zowel door kerkelijke als wereldlijke rechtbanken werden behandeld, zoals concubinaat of, vanaf 1607, de eerbiediging van de zondagsrust. Wat tot de *causae mixtae* behoorde, varieerde dus doorheen de tijd en was afhankelijk van de machtsverhoudingen tussen de Kerk en de wereldlijke overheid.⁶ Ten derde bestond er van oudsher een asielsecht voor delinquenten in gewijde ruimtes zoals kerken, kerkhoven en kloosters (bevoegdheid *ratione loci*)⁷. Geleidelijk, te beginnen in de vroege 15e eeuw, werd dit asielsecht steeds meer beknot tot het in de 18e eeuw nog slechts voor een beperkt aantal

⁴ BERVOETS, *Van ‘fantomtribunaal’ tot volwaardige rechtbank*, p. 74-84. Voor de ordonnantie van 1 december 1762: DE LE COURT M., *Recueil des ordonnances des Pays-Bas autrichiens. Troisième série – 1700-1794. Tome huitième, contenant les ordonnances de 12 janvier 1756 au 28 décembre 1762*, Brussel, 1894, p. 499.

⁵ MARINUS M. J., *Kerkgeschiedenis (16de-18de eeuw)*, in ART J., red., *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel II: Middeleeuwen en Moderne Tijd, 12de tot 18de eeuw*, Gent, 1994, p. 245-246; DEBLON A., *Les pouvoirs archidiaconaux dans l’ancien diocèse de Liège et leur exercice aux temps modernes*, in *Les structures du pouvoir dans les communautés rurales en Belgique et dans les pays limitrophes (XIIe-XIXe siècle)*. Actes, Brussel, 1988, p. 375-418.

⁶ DE BROUWER J., *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795*, Tielt, 1971-1972, dl 1., p. 1-2 en 89-91.

⁷ DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 22-24; BERVOETS T., *Het archief van de vroegmoderne officialiteit(en) in het aartsbisdom Mechelen*, in *Vlaamse Stam*, 2018, LIV/2, p. 202.

delinquenten en lichtere misdrijven gold⁸. In de genoemde kwesties kon de officialiteit ambtshalve optreden, vaak nadat een klacht was ingediend, of een forum bieden aan private personen die tegen elkaar wilden procederen. De grens tussen het criminele of strafrechtelijke en het burgerlijke of civiele is bij de officialiteit, net als voor andere vroegmoderne rechtbanken, heel poreus en een kwestie van procedures eerder dan inhoudelijk netjes afgebakende materies⁹.

In het algemeen moesten de officialiteiten in de vroegmoderne tijd steeds meer terrein prijsgeven aan wereldlijke rechtbanken. Tijdens de 17^e en 18^e eeuw drongen wereldlijke rechtbanken bijvoorbeeld steeds vaker binnen in de jurisdictie *ratione materiae*, onder andere wat betreft het eerbiedigen van de zondagsrust of betwistingen omtrent beneficiës. Dit was overigens niet louter een beweging van bovenaf, zoals ook het hoger aangehaalde voorbeeld van de pastoor van Terhulpen in 1728 aantoonde. Die verzette zich tegen zijn dagvaarding op de Pasbrug door zich tot de wereldlijke Raad van Brabant te wenden¹⁰. Wat in de tweede helft van de 18^e eeuw tot slot nog overbleef, waren, blijkens de stukken bewaard in dit bestand, hoofdzakelijk processen betreffende het niet naleven van huwelijksbeloftes, defloratie en de daaruit volgende eis tot een huwelijk, scheiding, en verzet tegen geplande huwelijken.

De officialiteit bezat ook enkele competenties die we onder gracieuze rechtspraak kunnen classificeren, zoals het verbreken van verlovingen. Ook het verlenen van huwelijksdispensaties valt onder deze noemer. Dit was een pauselijk voorrecht dat via de (inter)nuntius aan de officiaal werd gedelegeerd. Dit bestand bevat meerdere huwelijksdispensaties voor inwoners van het aartsbisdom Mechelen (nrs. 46 en 52 t.e.m. 57), hoewel deze hoogstwaarschijnlijk niet louter het hertogdom Brabant betreffen (in één stuk is sprake van inwoners van Lovendegem).

Onder Jozef II werden de tegenstellingen tussen Kerk en staat op de spits gedreven, maar enkele ordonnaties, bijvoorbeeld inzake de afschaffing van de geestelijke immuniteit, bleven dode letter¹¹. Dit archiefbestand laat mogelijk toe om na te gaan in hoeverre de Jozefijnse hervormingen een impact hadden op de dagdagelijkse werking van een officialiteit.

4. ORGANISATIE

De voorzitter van de bisschoppelijke rechtbank is de officiaal, altijd een geestelijke met een diploma in de beide rechten of in de theologie. Aan hem werd de rechtsmacht van de bisschop gedelegeerd.

De promotor trad op als openbaar aanklager, hij spoorde overtreders van kerkelijke voorschriften op, daagde hen en klaagde hen aan. In principe dienden de promotoren een register bij te houden van alle door hen aangeklaagde personen (cf. nr. 39 in deze inventaris). In het bisdom Mechelen waren er doorgaans twee promotoren met een geografische taakverdeling. De zegelaar zegelde de dagvaardingen en vonnissen, hield een register bij van de overtreders of gedaagden en inde in veel gevallen ook de boetes, terwijl de *advocatus fiscalis* voor de zaken ingesteld door de promotor, de bundel moest samenstellen met alle documenten.

⁸ ENGELS M., *De godsdienstpolitiek van Maria-Elisabeth, gouvernante der Zuidelijke Nederlanden, 1725-1741*, licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, 1976, p. 81-92.

⁹ Voor meer uitleg over de gevolgde procedures: DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 75-91.

¹⁰ DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 5-20; BERVOETS, *Van 'fantoomtribunaal' tot volwaardige rechtbank*, p. 74.

¹¹ DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 21-22.

De griffier – *scriba of graphiarius* – verzorgde de administratie van de officialiteit. Daarnaast kon er bij een officialiteit een notaris werkzaam zijn, die de beslissing om in hoger beroep te gaan, meedeelde aan de officiaal.

Een commissaris trad op in enkele speciale gevallen, zoals bij armoede van één van de partijen of om een andere reden waardoor een snelle afhandeling van de zaak aangeraden was.

Appariteurs waren lagere gerechtsdienaars die verantwoordelijk waren voor de uitvoering van de gerechtelijke beslissingen. Zij overhandigden dagingen, stonden soms in voor de strafuitvoering of zorgden voor de publieke aanplakking van vonnissen van bij verstek veroordeelden.

Daarnaast werden de partijen bijgestaan door advocaten en procuratoren¹².

De precieze samenstelling van de Brusselse officialiteit in de tweede helft van de 18^e eeuw kan enkel vastgesteld worden door grondig onderzoek van de stukken in dit bestand in combinatie met stukken in verwante archieven (cf. infra). Jozef De Brouwer heeft in zijn naslagwerk over de kerkelijke rechtspraak in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen een lijst opgenomen van de Brusselse officialen, promotoren, griffiers en advocaten-fiscaal¹³.

In de 15e-eeuwse Kamerijkse officialiteit in Brussel waren er naast de officiaal twee promotoren actief: Jan Repelshorst alias de Clevis en Jan Rampaert. Daarnaast waren er *scribae* of griffiers, waarvan één ook als auditor en notaris optrad, en procuratoren¹⁴.

B. ARCHIEF

Tijdens de Franse Revolutie werden tal van kerkelijke instellingen, waaronder ook de bisschoppelijke rechtbanken, afgeschaft. In die woelige periode ging een groot deel van het Brusselse officialiteitsarchief verloren. Blijkens een bewaard gebleven inventaris uit 1831 van procesdossiers voor de Brabantse officialiteit werd het leeuwendeel van het huidige archiefbestand in juni 1830 opgehaald bij weduwe Huygens, mogelijk de echtgenote (of een dochter?) van de laatste griffier van deze rechtbank, N. Huygens¹⁵. De auteur van de inventaris noteerde evenwel dat die stukken hoogstwaarschijnlijk toebehoord hadden aan een zekere procureur van Haesendonck. Dit zou kunnen verklaren waarom het in hoofdzaak om procesdossiers gaat en amper om kernarchief¹⁶.

Het bewaard gebleven register van de Kamerijkse officialiteit te Brussel werd in 1899 aangekocht op een veiling van Sotheby, Wilkinson & Hodge in Londen door J. van den Gheyn, conservator van de handschriften in de Koninklijke Bibliotheek van België, ten behoeve van het Algemeen Rijksarchief. Het was sinds 1826 onderdeel van de handschriftencollectie van de Britse verzamelaar Sir Thomas Phillipps (1792-1872). De omzwervingen van dit stuk tussen de opheffing van de officialiteit in 1795 en de aankoop door Phillipps in 1826 zijn onbekend¹⁷.

In 1903 telde het bestand ‘Officialité ou Cour spirituelle à Bruxelles’ 120 nummers die alle uit de 17e en 18e eeuw dateerden. Het 15e-eeuwse register was er toen klaarblijkelijk nog niet

¹² DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 32-71; BERVOETS, *Het archief van de vroegmoderne officialiteit(en)*, p. 200-201.

¹³ DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 526-527.

¹⁴ VLEESCHOUWERS en VAN MELKEBEEK, *Liber sentenciarum*, dl. 1, p. 50-51 en 53-67.

¹⁵ DE BROUWER, *De kerkelijke rechtspraak*, dl. 1, p. 527.

¹⁶ Rijksarchief te Brussel, *Inventarissen van de derde afdeling*, 244.

¹⁷ VLEESCHOUWERS en VAN MELKEBEEK, *Liber sentenciarum*, dl. 1, p. 1-27.

aan toegevoegd¹⁸. Kort nadien kwam het tot een splitsing van dit bestand, want Édouard Laloire vermeldt in 1907 een bestand ‘Cours synodales de Bruxelles (1665-1793)’ met 104 nummers en een bestand ‘Officialité de Bruxelles (1445-1795)’ met 44 nummers. Die datering toont aan dat het stuk uit de collectie Phillipps in 1907 aan het officialiteitsarchief was toegevoegd, hoewel die band begint in 1448 en niet in 1445. Dit 15e-eeuwse register en de in 1830 opgehaalde stukken waren ten laatste in 1907 ook doorlopend genummerd van 1 tot en met 44¹⁹. Deze nummering werd in deze inventaris behouden.

Daarnaast werden in de loop der decennia drie portefeuilles met dossiers en losse stukken aan dit bestand toegevoegd. Het moment waarop die archivalia aan het Rijksarchief werden bezorgd, is onbekend. Van slechts één van die toegevoegde bestanddelen kennen we de herkomst: nr. 46, een bundeling van 44 laat-17e-eeuwse akten van huwelijksdispensatie, is afkomstig uit de handschriftencollectie van de Koninklijke Bibliotheek van België²⁰. Deze bundel met akten was aangekocht in Mechelen (“vente De Bruyne”) tussen 12 en 21 mei 1890²¹.

III. INHOUD EN STRUCTUUR

A. INHOUD

Dit archiefbestand bestaat grotendeels uit procesdossiers die begin 20^e eeuw thematisch werden gebundeld en ingebonden. Slechts weinig stukken behoren tot wat we het kernarchief van de officialiteit zouden kunnen noemen, zoals de inventarisnummers 1, 2 en 39²². Aan dit bestand werden op onbekende momenten na 1914 verschillende stukken en dossiers toegevoegd. In meerdere gevallen gaat het om procesdossiers die niet opgenomen waren in de banden 2 t.e.m. 44, maar er thematisch wel bij thuishoren. Daarnaast werden in de loop der jaren ook een reeks akten van huwelijksdispensatie aan dit bestand toegevoegd, uitgevaardigd door de opeenvolgende (inter)nuntii in Brussel via de officiaal aan inwoners van het aartsbisdom Mechelen.

B. SELECTIES EN Vernietigingen

Dit archiefbestand bevat uitsluitend documenten uit het ancien régime. Selectie of vernietiging is daarom niet aan de orde. De graad van bewaring is beperkt. Zo bevat dit bestand in hoofdzaak procesdossiers van de Brusselse officialiteit en opvallend weinig kernarchief.

C. ORDENING

De archiefbestanddelen in dit bestand werden op verschillende momenten aan het Rijksarchief overgedragen en heel wat documenten van het kernarchief van de Brusselse officialiteit zijn

¹⁸ *Les Archives générales du Royaume à Bruxelles. Tableau synoptique des Archives*, in *Revue des Bibliothèques et Archives de Belgique*, 1903, I/1, p. 32.

¹⁹ LALOIRE E., *Les archives en Belgique. Notice sommaire*, Brussel, 1907, p. 7.

²⁰ Een etiket aan de binnenzijde van de omslag vermeldt ‘Bibliothèque royale de Belgique. Cabinet des Manuscrits, fonds général. Inv. No. : II 1333. Cat. No. : 2652. Format : B’.

²¹ VAN DEN GHEYN J., *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique. Tome quatrième: Jurisprudence et Philosophie*, Brussel, 1904, p. 86-87.

²² Voor het archivalische onderscheid tussen procesdossiers en kernarchief: PUT E., *In de zak? De archiefstatus van procesdossiers uit het ancien régime*, in JANSSENS G., MARECHAL G. en SCHEELINGS F., red., *Door de archivaliek gestrikt. Liber Amicorum prof. dr. Juul Verhelst (Archiefinitiatief)*, 4), Brussel, 2000, p. 187-196.

verdwenen. De oorspronkelijke ordening kon derhalve niet meer gereconstrueerd worden. Bij de beschrijving is ervoor geopteerd om de ordening, zoals die begin 20^e eeuw bij het inbinden van de dossiers tot stand kwam, te behouden. Dit geldt voor de nummers 1 t.e.m. 44 – die nummers werden namelijk ook op de rug van de banden gedrukt. De later aan het bestand toegevoegde stukken werden in deze inventaris thematisch bij de relevante banden ingedeeld of apart geklasseerd per archiefvormer. Een bijkomende reden voor het behoud van de oorspronkelijke nummering is het bestaan van twee lijsten met beschrijvingen op het niveau van het individuele dossier, waarbij voor de vindplaatsen naar de banden/nummers 2 t.e.m. 44 wordt verwezen:

- De hoger genoemde inventaris van de stukken uit 1831: deze handgeschreven inventaris bevat een lijst van alle procespartijen alsook de datum van de zaak, waaraan later in de linkermarge in potlood het bandnummer is toegevoegd, en in de rechtermarge in zwarte inkt het onderwerp²³.
- Het repertorium van bewaarde procesdossiers in de officialiteiten van Antwerpen, Gent en Mechelen, in DE BROUWER J., *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795*, deel 2, Tielt, 1972²⁴.

IV. RAADPLEGING EN GEBRUIK

A. VOORWAARDEN VOOR DE RAADPLEGING

Het archief is ouder dan 30 jaar en bijgevolg openbaar. De raadpleging is vrij.

B. VOORWAARDEN VOOR DE REPRODUCTIE

Voor de reproductie van archiefstukken gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief.

C. TAAL EN SCHRIFT VAN DE DOCUMENTEN

Het merendeel van de archiefbescheiden is opgesteld in het Nederlands of het Frans, afhankelijk van de moedertaal van de betrokken procespartijen. Toch bevatten heel wat dossiers ook Latijnse documenten. Enkele archiefbestanddelen zijn grotendeels of integraal in het Latijn gesteld (nrs. 1, 39, 43 en 58). Hetzelfde geldt voor de akten van huwelijksdispensatie (nrs. 46 en 52 t.e.m. 57).

D. TOEGANGEN

Deze inventaris geldt als de vervangende toegang voor een beknopte en met een schrijfmachine gestelde inventaris van de nummers 1 t.e.m. 44 (Centraal Dossier Rijksarchief te Brussel, 3054.01). Daarnaast bestaan er twee nadere toegangen op de 17^e- en 18^e-eeuwse procesdossiers (cf. supra, sectie III.C: Ordening).

²³ Rijksarchief te Brussel, *Inventarissen van de derde afdeling*, 244.

²⁴ Voor enkele kritische bemerkingen bij het repertorium van De Brouwer, dat niet altijd even correct zou zijn: BERVOETS, *Het archief van de vroegmoderne officialiteit(en)*, p. 202-203.

V. VERWANT MATERIAAL

A. DOCUMENTEN MET EEN VERWANTE INHOUD

Verwant materiaal is te vinden in het ‘Archief van de Kerkelijke Rechtbank – Aartsbisdom Mechelen’, bewaard in het Archief van het Aartsbisdom Mechelen-Brussel. In dat bestand, met een omvang van 7 strekkende meter en stukken van de 16^e tot de 19^e eeuw, zijn procesdossiers terug te vinden met gelijkaardige onderwerpen als in dit archiefbestand.

Daarnaast is er kernarchief voorhanden van de Mechelse officialiteit, waaronder rekeningen, dagingen en vonnissen²⁵. Gezien het feit dat heel wat Brabantse zaken deels in Mechelen werden voorbereid, is het plausibel dat in dit archiefbestand nog sporen van de Brusselse officialiteit te vinden zijn.

Daarnaast dient de onderzoeker rekening te houden met het bestaan van zaken in hoger beroep tegen uitspraken van de Brusselse officialiteit. Die dossiers worden bewaard in het bestand ‘Synodale hoven van Brussel’ in het Rijksarchief te Brussel²⁶.

B. BIBLIOGRAFIE

- BERVOETS T., *Het archief van de vroegmoderne officialiteit(en) in het aartsbisdom Mechelen*, in *Vlaamse Stam*, 2018, LIV/2, p. 199-203.
- BERVOETS T., *Van ‘fantomtribunaal’ tot volwaardige rechtbank. De moeizame totstandkoming van de Brabantse officialiteit in Brussel (1728-1762)*, in *Pro Memorie*, 2013, XV/4, p. 68-86.
- DEBLON A., *Les pouvoirs archidiaconaux dans l’ancien diocèse de Liège et leur exercice aux temps modernes*, in *Les structures du pouvoir dans les communautés rurales en Belgique et dans les pays limitrophes (XIIIe-XIXe siècle). Actes*, Brussel, 1988, p. 375-418.
- DE BROUWER J., *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795*, 2 dln., Tielt, 1971-1972.
- DE LE COURT M., *Recueil des ordonnances des Pays-Bas autrichiens. Troisième série – 1700-1794. Tome huitième, contenant les ordonnances de 12 janvier 1756 au 28 décembre 1762*, Brussel, 1894, p. 499.
- ENGELS M., *De godsdienstpolitiek van Maria-Elisabeth, gouvernante der Zuidelijke Nederlanden, 1725-1741*, licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, 1976.
- LALOIRE E., *Les archives en Belgique. Notice sommaire*, Brussel, 1907.
- Les Archives générales du Royaume à Bruxelles. Tableau synoptique des Archives*, in *Revue des Bibliothèques et Archives de Belgique*, 1903, I/1, p. 28-34.
- MARINUS M. J., *Kerkgeschiedenis (16de-18de eeuw)*, in ART J., red., *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel II: Middeleeuwen en Moderne Tijd, 12de tot 18de eeuw*, Gent, 1994, p. 231-259.
- PUT E., *In de zak? De archiefstatus van procesdossiers uit het ancien régime*, in JANSSENS G., MARECHAL G. en SCHEELINGS F., red., *Door de archivistiek gestrikt. Liber Amicorum prof. dr. Juul Verhelst (Archiefinitiatie(f), 4)*, Brussel, 2000, p. 187-196.
- SHERIDAN P., *Inventaire analytique des archives des cours synodales de Bruxelles*, Brussel, 1915.

²⁵ Zie <https://www.odis.be/hercules/toonAE.php?id=9318&taalcode=nl> (geraadpleegd op 29 oktober 2025).

²⁶ SHERIDAN P., *Inventaire analytique des archives des cours synodales de Bruxelles*, Brussel, 1915.

VAN DEN GHEYN J., *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique. Tome quatrième: Jurisprudence et Philosophie*, Brussel, 1904.

VLEESCHOUWERS C. en VAN MELKEBEEK M., *Liber sentenciarum van de Officialiteit van Brussel, 1448-1459*, 2 dln. (*Publicaties van de Koninklijke Commissie voor de Uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België*, 7e Reeks), Brussel, 1982-1983.

VI. BESCHRIJVINGSBEHEER

Deze inventaris werd opgesteld door Klaas Van Gelder in 2025²⁷.

²⁷ De archivaris dankt Annelies Somers en Marc Carnier voor hun uiterst nuttige feedback bij een eerste versie van deze inventaris, maar beklemtoont dat alle eventuele tekortkomingen zijn eigen verantwoordelijkheid zijn.

INVENTARIS

ARCHIEF VAN DE KAMERIJKSE OFFICIALITEIT IN BRUSSEL

1. Sententieboek van magister Johannes Rodolphi alias Flamingi, officiaal van Kamerijk te Brussel (1448-1452) en van zijn opvolger Johannes de Platea alias de Lira (1452-1459).
1448-1459. 1 band
Integrale wetenschappelijke editie in VLEESCHOUWERS C. en VAN MELKEBEEK M., *Liber sentenciarum van de Officialiteit van Brussel, 1448-1459*, 2 dln. (*Publicaties van de Koninklijke Commissie voor de Uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België, 7e Reeks*), Brussel, 1982-1983.

ARCHIEF VAN DE MECHELSE OFFICIALITEIT IN BRUSSEL

I. ADMINISTRATIEVE ZAKEN

5. Dossiers inzake het samenvoegen van beneficiës.
1761-1794. 1 band
2. *Registrum titulorum presbyteralium* of akten betreffende prebendes en eigendomstitels, in hoofdzaak renten, van pastoors in Brabant.
1761-1794. 1 deel
6. Dossiers inzake de oprichting van nieuwe parochies.
1775-1792. 1 band
Betreft grotendeels het omvangrijke dossier over de aanstelling van een aparte pastoor voor het dorp Vertrijk, dat tot dan toe door de pastoor van Boutersem werd bediend (1775-1777).
Vervolgens kleinere dossiers inzake de oprichting van volwaardige parochies in Rossem bij Wolvertem (1790) en Assent bij Webbekom (1792).

II. RECHTSPRAAK

A. CRIMINELE RECHTSPRAAK

39. *Registrum causarum officii Curia Spiritualis Archidioecesis Mechliniensis districtus Brabantini*, of register van alle ambtshalve door de officialiteit, ingestelde acties, geordend per zaak; bevat per zaak een kort overzicht van alle stappen in de procedure.
1749-1795. 1 deel
42. Dossiers inzake diverse delicten, waaronder belediging van een pastoor of seksuele betrekkingen met een bloedverwant.
1653-1791. 1 band

41. Dossiers inzake clandestiene huwelijken.
1766-1795. 1 band
40. Dossiers ambtshalve ingesteld tegen geestelijken.
1788-1795. 1 band

B. CONTENTIEUZE RECHTSPRAAK IN EERSTE AANLEG

- ***_***. Dossiers inzake de belofes om te huwen (ondertrouw, trouwgeloften), geordend op familienaam van de eisende partijen.
1620-1795. 5 banden en 2 omslagen
Bij de alfabetische ordening van de dossiers werd geen rekening gehouden met de partikels 'de' en 'van' (van der/van den).
8. Tome I: Bal – Delvoye. 1759-1793. 1 band
9. Tome II: [van den] Eede – Jonau. 1766-1794. 1 band
10. Tome III: [de] Koster – [van der] Noot. 1754-1795. 1 band
11. Tome IV: Oliviers – Ruelens. 1758-1795. 1 band
12. Tome V: Schidam – [van den] Wijngaert. 1651-1795. 1 band
45. [van der] Roel (vander Ruel). 1657. 1 omslag
Deze omslag was oorspronkelijk los toegevoegd bij inventarisnummer 12, maar kreeg om veiligheidsredenen een apart nummer. Deze omslag bevat onder andere een betalingsbewijs op perkament ondertekend door Jacques-Jean-Baptiste van Uffele, raadsheer en ontvanger-generaal van de vorstelijke domeinen, ondertekend in 1716. Dat stuk lijkt geen inhoudelijk verband te hebben met het dossier.
47. De Smeth (Smets). 1620. 1 omslag
- 13-26. Dossiers inzake ontmaagding ('defloratie/défloration') met de belofte te huwen, geordend op familienaam van de eisende partijen.
1650-1795. 14 banden
Bij de alfabetische ordening van de dossiers werd geen rekening gehouden met de partikels 'de' en 'van' (van der/van den).
13. Tome I: Adams – [van] Bever. 1767-1795. 1 band
14. Tome II: Billau – Buggenhout. 1753-1795. 1 band
15. Tome III: Cammaert – Dierickx. 1668-1793. 1 band
16. Tome IV: Elsen – [de] Frenne (de Frene). 1758-1795. 1 band
17. Tome V: Gardin – [van] Grunderbeeck. 1750-1795. 1 band
18. Tome VI: [van] Haelen – [van] Humbeeck. 1650-1795. 1 band
19. Tome VII: Inckeleers – Janssens. 1760-1790. 1 band
20. Tome VIII: [De] Kauter (De Cauter) – Luypaert. 1761-1795. 1 band
21. Tome IX: Marissens – [de] Muysen. 1755-1795. 1 band
22. Tome X: Narré – Putzeys. 1759-1795. 1 band
23. Tome XI: [van] Quellenborgh – Spaepen. 1663-1795. 1 band
24. Tome XII: [van den] Stock – [De] Troyer. 1754-1795. 1 band
25. Tome XIII: [de] Vadder – Vuegen (Vueghen). 1754-1794. 1 band
26. Tome XIV: Waerseggers – Zeghers (Seghers). 1759-1795. 1 band
- 35-37. Dossiers over scheiding, geordend op familienaam van de eisende partijen.
1659-1795. 3 banden
Bij de alfabetische ordening van de dossiers werd geen rekening gehouden met de partikels 'de' en 'van' (van der/van den).
35. Tome I: [Van] Assche – [Van] Humbeke. 1659-1795. 1 band
36. Tome II: Ickx – Ots. 1759-1795. 1 band

37. Tome III: Peeters – Wynants. 1759-1792. 1 band
27. Dossiers inzake ontmaagding ('defloratie/défloration') zonder de belofte te huwen. 1676-1795. 1 band
4. Civiele dossiers ingesteld door particulieren tegen geestelijken. 1751-1784. 1 band
- 29-31. Dossiers omtrent het verbod van een of beide ouders om een gepland of gewenst huwelijk aan te gaan, geordend op familienaam van de eisende partijen. 1751-1795. 3 banden
Bij de alfabetische ordening van de dossiers werd geen rekening gehouden met de partikels 'de' en 'van' (van der/van den).
29. Tome I: Bartelous – [de] Groot. 1761-1795. 1 band
30. Tome II: [d']Hane de Tervarent – Nootens. 1756-1795. 1 band
31. Tome III: Peeters – [van] Wesemael. 1751-1795. 1 band
32. Dossiers met als doel de handlichting ("main-levée") of opheffing van verzet tegen een gepland huwelijk. 1752-1795. 1 band
34. Verzoekschriften om de afwezige echtgenoot of echtgenote te verplichten opnieuw samen te wonen en dossiers over hetzelfde onderwerp. 1757-1791. 1 band
33. Dossiers over het ongeldig verklaren van afgesloten huwelijken. 1758-1795. 1 band
38. Civiele dossiers van diverse aard, waaronder dossiers inzake Petrus Wittebol, cipier van het geestelijk hof in Brussel, dossiers inzake de afgifte van officiële afschriften uit parochieregisters, of dossiers inzake het lidmaatschap van broederschappen. 1760-1782. 1 band
48. Specificatie van kosten en honoraria door Estienne, procureur bij de officialiteit van het aartsbisdom Mechelen in Brabant, in de zaak van Maria-Catharina St. Paul, aanlegger c. Laurentius Trappeniers, haar echtgenote, gedaagde. 1765. 1 omslag
28. Dossiers inzake de verleiding van weduwes met de belofte te huwen. 1769-1794. 1 band

C. RECHTSPRAAK IN HOGER BEROEP

43. Register van beroepszaken voor de officialiteit van het aartsbisdom Mechelen in Brabant, geordend per zaak; bevat per zaak een kort overzicht van alle stappen in de procedure. 1694-1795. 1 deel
50. Dossier van Jean-François-Joseph Ervenne, procureur bij de officialiteit van het aartsbisdom Mechelen in Brabant, en voorheen 'procureur d'office' van dit hof, impetrant c. de officiaal Domis en promotor Benequendorff, gedaagde respectievelijk geïntimeerde.
Honoraria en emolumenten voor een informatie preparatoir uit 1740 tegen

- Gerardus Desmeni, pastoor van Bossuit; surrogatie (vervanging) van de officiaal van Mechelen.
1745-1747. 1 pak
49. Dossier van de abt en kloosterlingen van Géronsart, appellanten c. broeder Jean-François Mouchon, pastoor van Erpent, en meester Pierre-Joseph Richald, pastoor van Jambes, geïntimeerden.
Novale tienden. Vorige instantie: officialiteit van Namen.
1758-1759. 1 omslag
Bevat brieven gericht aan de officialiteit van Namen en aan nuntius Joannes-Carolus Molinari.
44. Dossiers in hoger beroep van zaken die in eerste aanleg voor de officialiteit van Antwerpen waren behandeld.
1774-1795. 1 band

D. GRACIEUZE RECHTSPRAAK

1. VERBREKING VAN VERLOVINGEN EN ADMINISTRATIEVE KWESTIES

- ***-***. Verzoekschriften aan de officiaal van het aartsbisdom Mechelen.
1742-1796. 1 omslag en 2 banden
51. Verzoekschriften over diverse aangelegenheden.
1742-1743. 1 omslag
Minstens een deel van deze verzoekschriften heeft betrekking op inwoners van het graafschap Vlaanderen.
3. Verzoekschriften tot het verbreken van ondertrouw (publieke aankondiging van verloving), tot scheidingen van lijf en goed, of tot aanpassingen in of toevoegingen aan de parochieregisters (bijvoorbeeld correcties van voor- of familienamen of toevoeging van een nota dat een kind buitenechtelijk was).
1768-1796. 1 band
7. Verzoekschriften tot het verhinderen van aanstaande huwelijken en dossiers over datzelfde onderwerp.
1790-1795. 1 band

2. HUWELIJKSDISPENSATIES

46. Register met 44 akten van huwelijksdispensatie verleend door Horatius-Philippus [Orazio Filippo] Spada, internuntius.
1696-1698. 1 band
De namen van alle begunstigden zijn opgenomen in de bijlage achteraan deze inventaris. Een gelijkaardige namenlijst (zonder data) kan gevonden worden in VAN DEN GHEYN J., *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique. Tome quatrième: Jurisprudence et Philosophie*, Brussel, 1904, p. 86-87, al bevat die lijst enkele transcriptiefouten.
- 52-57. Losse akten van huwelijksdispensatie.
1733-1773. 1 omslag en 6 stukken
52. Akte van huwelijksdispensatie voor Petrus Beeckman en Catharina Hooft, verleend door nuntius Silvius Valenti-Gonzaga.
1733. 1 stuk
53. Akte van huwelijksdispensatie voor Joannes Vergult en Margaretha de Bondtridder, verleend door nuntius Lucas-Melchior Tempì.
1743. 1 stuk

54. Akte van huwelijksdispensatie voor Joannes Cools en Adriana Christina Galmaert, verleend door nuntius Ignatius Crivelli.
1750. 1 stuk
55. Verzoekschrift tot het bekomen van een huwelijksdispensatie, alsmede de originele akte van huwelijksdispensatie voor Petrus Vander Elst en Elisabeth Walckiers, verleend door nuntius Joannes-Carolus Molinari.
1756. 2 stukken
56. Verzoekschrift tot het bekomen van een huwelijksdispensatie, alsmede de originele akte van huwelijksdispensatie voor Joannes Vandervelden (Vander Velde) en Maria-Christina Vandervelden, verleend door nuntius Thomas-Maria Ghilini.
1765. 1 omslag
Bevat een stamboom om de verwantschap tussen Joannes en Maria-Christina aan te tonen.
57. Akte van huwelijksdispensatie voor Joannes Van Bever en Joanna-Maria Roovers, verleend door nuntius Thomas-Maria Ghilini.
1773. 1 stuk

**ARCHIEF VAN DE OFFICIALITEIT VAN HET
AARTSDIAKENSCHAP VAN BRABANT IN HET BISDOM
LUIK**

58. Burgemeester, regeerders en ingezetenen van Hoegaarden c. kanunnik Couvrex en andere tiendheffers in Hoegaarden.
Tienden.
1743-1752. 1 band

BIJLAGEN

BEGUNSTIGDEN VAN DE HUWELIJKSDISPENSATIES IN INVENTARISNUMMER 46

Gerardus Leyman en Francisca Van Belle, 4 april 1696.
Joannes Van Win en Maria Ertryck, 10 oktober 1696.
Joannes Vande Poel en Catherina Vande Sande, 6 december 1696.
Joannes Renneboogh en Catharina Strobbe, 14 december 1696.
Gulielmus Govaert en Catharina Vanden Keer, 6 januari 1697.
Franciscus Van Nieuwenhove en Joanna Eeckhout, 17 januari 1697.
Georgius du Bois en Catharina du Bois, 22 januari 1697.
Hermetas Ruyffelaert en Anna Vanden Daele, 23 januari 1697.
Jacobus Wate en Maria Souhiez, 2 februari 1697.
Christophorus Vethongen (sic) en Joanna Boye, 3 februari 1697.
Henricus Van Asbroeck en Barbara Maes, 14 februari 1697.
Stephanus Verhoeven en Elisabetha Verhoeven, 14 februari 1697.
Adrianus Vyvermans en Anna Livens, 14 februari 1697.
Jacobus Aelbrech en Elisabetha Vandebroeck, 15 februari 1697.
Henricus Verharen en Barbara Vermeren, 20 februari 1697.
Adrianus de Winter en Maria Lieckens, 14 maart 1697.
Nicalis Rivaux en Maria Crimont, 14 maart 1697.
Petrus Van Hout en Anna Smet, 14 maart 1697.
Adrianus Roptus [Royens?] en Maria Verdicht, 4 april 1697.
Petrus Van Wyngen en Elisabetha Van Coppenelle, 10 april 1697.
Franciscus Vande Vorst en Joanna de Meyre, 10 april 1697.
Petrus Meert en Catharina Varenberghe, 11 april 1697.
Jacobus Coraert en Elisabetha den Dooeijen, 2 mei 1697.
Joannes de Bruyckere en Maria Van Heddeghem, 7 mei 1697.
Cornelius Dietens en Catharina Meutemans, 8 mei 1697.
Jacobus Lemere en Petronella d'Haen, 9 mei 1697.
Andreas du Trieu en Antonia Meuris, 9 mei 1697.
Livinus de Mulder en Joanna de Vildere, 26 maart 1697.
Aegidius Vande Juere en Joanna Heuvinck, 30 mei 1697.
Joannes de Brucker en Elisabetha de Trogh, 30 mei 1697.
Jacobus de Vos en Joanna de Vos, 5 juni 1697.
Abraham Van Gaert en Elisabetha Vanden Enden, 5 juni 1697.
Joannes Baptista Hamelinx en Catharina Nicolai, 19 juni 1697.
Joannes Tilley en Judoca de May, 14 juli 1697.
Joannes de Buysscher en Maria Aelvoet, 10 juli 1697.
Claudius Henricus Libert en Ludovica Festraes, 25 juli 1697.
Carolus Decker en Anna Rombauts, 17 augustus 1697.
Laurentius de Bleeckere en Anna Noterman, 21 augustus 1697.

Bartholomeus Van Rescegem en Catharina Peeters, 22 augustus 1697.

Petrus Judocus Foncq en Maria d'Hont, 1 september 1697.

Joannes Segers en Anna Magnys, 28 november 1697.

Joannes de Coster en Adriana Legaet, 23 januari 1698.

Adrianus Vendevoegel en Elisabet de Schampen, 13 februari 1698.

Arnoldus de Smet en Petronilla Wauters, 13 februari 1698.

6 6 4 7

ISBN 978-94-6391-638-7

9 7 8 9 4 6 3 9 1 6 3 8 7

Illustratie op de omslag: Dagvaardingsbrief, opgesteld door de appariteur van de officialiteit in Brussel ('geestelijk hof van het aartsbisdom Mechelen in brabant') voor Josephus De Pauw op verzoek van Anna Vandersteen in een zaak over huwelijksbeloftes, 1783 (RABru, Officialiteit in Brussel, 12, folio 47).